

ARATÓ KÁROLY: MADARAK AZ ESŐBEN

Nem feltűnően, még kevésbé meg-hökkentően, de okosan és jó felké-szültséggel indult Arató Károly. Lassan tíz esztendeje rendszeresen közlik ver-seit a folyóiratok, s 1964-ben megje-lent bemutatkozó kötetét a kritika ked-vezően fogadta. Ő maga — egy vallo-mása szerint — első kötetében még nagy jelentőséget tulajdonít az ösztö-nösségnek, a gyermekes világra-csodál-kozásnak, a vidám játékoságnak. Új kötetét pedig „a felnőtté válás lírai történeté”-nek mondja, szembetalálko-zásnak a megfellebbezhetetlen idővel, olyan szakasz termésének, amikor a gyermekes közvetlenség elbizonytalanod-ik, megnő a felelősség súlya és a vi-dámság drámaibbá komorul.

A *Madarak az esőben* verseinek leg-fontosabb lírai tartalma valóban az idő: az átmenetiség, a bizonytalanság, a várakozás alaphelyzetének megraga-dása. Ritka a nyugalom, a megállapo-dottság, annál gyakoribb a feszültség, izgatottság, mozgalmasság. Nem idegen tőle a csendes szemlélődés sem, de e-be is mindig vegyül valami nyugtalan-ság. Az állandó időbeli mozgást, a bel-ső nyugtalanságot többnyire ellentétek-keel érzékelteti: ez lehet a gyermekkor és a ma feszültsége, az emlékek és a jelen szembeállítás, de lehet a mozdul-atlan szemlélő és a körülötte nyüzsgő világ kontrasztja is. Néha a pillanatot bontja fel, mint az impresszionisták, máskor hagyományos „elbeszélő” idő-vel dolgozik, gyakori azonban a bonyo-lultabb, korszerűbb idő-szemlélet, ami-kor az időt alárendeli a képiségnek, s az asszociációk mozgása válik rende-ző elvé. Ilyen többek között a kötet címadó verse, amely eredetiségével is jól összegzi Arató költészetének újabb eredményeit, főként a groteszk iránti érzékének továbbfejlődését.

A kötet élén álló *Csatlakozások* szin-tén kulcs-vers: „Mázsás csomagokkal hónom alatt / utazom gyerekkorom óta / s egyre félek: valamely peronon / poggyászmototfelejttem s tőlem vég-képp elmarad / a hajdani ház, rét dió-fa” — válaszolja fel az alaphelyzetet, az átmenetiség-érzést. Később „izgága utazó”-nak mondja magát, s ez a nyug-talan bolyongás, csatangolás, „lófrálás” a kötetben még többször visszatér (*Tün-döklik mozdulatlan, Nyomjelző vers, A piacon*).

De nemcsak a költő nyugtalan. Vib-rál, mozog az egész világ, amit meg-idéz, a természet, a gyermekkori em-lékek, a szerelem — s még maga a

nyugalom is: „Elmélázva ülök / valami izgalom e csendben / kacskaringózva kúszik bennem / lassan a szívemig” — írja a *Délután a hegyen* c. versben. „Semmit sem akarok, / hagyom, / hogy a nyugalom / játsszon velem: / csikland bizserget, / lágy ujjai sikla-nak gerincemen” — olvashatjuk má-sutt.

Megtalálni az utat a valósághoz, együtt lüktetni a természettel, közös ritmussal találni az emberekkel, a társa-dalommal, megvalósítani, kiteljesíteni önmagunkat, a költészetben törvénytényé rendezni az egész zsbongó világot — ez a vágy és igény csendül ki Arató Károly kötetéből. Legjobb verseiben egyedül van a költő, de sohasem ma-gányos: ha ember nincs mellette, a természetben talál feloldódást (*Délután a hegyen, Az éj*), vagy önmagát kettőzi meg mintegy az emlékezéssel, gyer-mek-maga szemléletét vetítve a jelen-be (*Csoda az udvaron, Emlék egy vá-rosból*).

Szerelmi költeményei is akkor a leg-hitelesebbek, amikor szerelmét nem el-szigeteltek, hanem a világgal és emlé-keivel együtt érzékeli (*Mikor a lár-mát... A téma variációi*), s a köz-életi líra körébe tartozó versek közül is azok a legsikerültebbek, amelyekben őszinte élménye vagy vágya megőrzi nyugtalan, forrongó frissességét és nem redukálódik fogalmi közlésre (*Incsel-kedők: a holnap, Évszakunk, Szerel-münk*).

A redukált fogalmi közlés vagy az erőltetett képiség veszélye sajnos ép-pen néhány közéleti szándékú versben érződik. A *Sípjuk jelez* szemléletből hiányzik már az élmény melege, s a szép szándék, a fiatalságát vezetett fa-lu megidézése helyenként szónokiassá válik. Hasonló kevésbé sikerültnek tű-nik az *Atkélés a folyón*, amely igen bonyolult társadalmi folyamatot igyek-szik megragadni egy allegóriaszerű, de keveset mondó, erőtlén képsorral.

Nem mondhatjuk, hogy a második kötet teljesen kialakult, véglegessé for-málódott egyéni költői világképet mu-tatna. Érződik még itt-ott a jól meg-választott elődők (József Attila) és idő-sebb kortások (Nagy László) hatása is. A kötet egésze azonban azt bizonyítja, hogy Arató Károly jó úton halad, kor-szerű szemlélet alapján ötvözi mind sa-játosabb lirává a világ és önmaga, a társadalom és az egyén bonyolult ősz-szefüggéseit. Nyugtalanúsága, elégedet-lensége önmagával és a világgal szem-

ben: — nemzedéke legjobbjainak becsülendő erénye, alkotó és továbbmzodító türelmetlenség. „A rengetegből akarok kijutni / és nem hazudni, nem hazudni” — írja egyik versében Ara-

tó. Ha elégedetlen, elsősorban önmaga iránt szigorú, s ez jó alap, hogy bizunk benne. (*Magvető Könyvkiadó* 1967.)

SZEDERKÉNYI ERVIN

ROMÁNIAI MAGYAR KÖLTŐK

KÁNYÁDI SÁNDOR: KIKAPCSOLÓDÁS

Három verseskötvet meg három gyermekverseket adó kötet és egész seregyeni műfordítás van már a nagygalambfalvai születésű, fémipari iskolát végző, majd magyar irodalomtanári diplomát szerző Kányádi Sándor mögött, aki ma gyermeklapot szerkeszt és ír Kolozsvárott; ott, ahol ennek a „műfajnak” olyan nagy hagyományai vannak. Némi szegyenkezéssel szólunk a majd két éve megjelent *Kikapcsolódás* című kötetéről, a méltatás megkésése — bár itthon általános jelenség a külföldi magyar irodalom kritikai fogadtatását illetően — mégsem természetes. Nem az, mert Kányádi Sándor *gazdag költő*, akinek verseiről nem illik sem az udvariaskodás hangján írni, sem pedig sajátos helyzetéből adódó, számunkra különösként ható jellegéről beszélni.

Attól a föltűnően nagyszámú költői jelentkezéstől, amely a mai romániai magyar irodalmat jellemzi, Kányádi Sándor első kötetete (*Virágzik a cseresznye*, 1955.) alig különbözött; ha valamiben mégis más volt, az az, hogy a kezdő kortársak huszadik századi példakeresése helyett a Petőfi—Arany költői hagyományt vette át, mely falusi élmeényeivel, természetszemléletének állandóan inspiráló jelenlétével harmonizált. Ebben különbözött, és ez lett megőrzője vagy inkább legalkalmasabb alapja költői kibontakozásának. Ma is a kezdeti választásra vagy hatásra érez rá Kányádi olvasója, de a második kötet (*Harmat a csillagon*, 1964.) és különösen a szóban forgó harmadik (*Kikapcsolódás*, 1966.) már önálló költőt mutat, egyéniséget, kinek lírája itthoni költészetünk némely vonásaira rokonítható, de leginkább mégis a különbsége ragad meg.

Az első kötet gondtalan lírájában a természet és ember háborítatlan harmóniájában való öröm fejeződött ki a hagyomány nyelvén és sablonjai szerint; az új kötetekben ennek a harmóniakeresésnek nehéz útjait járhat-

juk Kányádival, akinek hangjából most sem hiányzik a Petőfire, Aranyra utaló motívum, de mindez már átélit, művésziileg földolgozott élmeény újat teremtő lírájában.

Kányádi a táj szépségeinek lírikusa, alig van kortársa, akiben ennyire erős lenne a tájhoz, a természethez kötődés. Nem tájlráról van szó; csak ritkán találjuk meg a táj földrajzi meghatározását, a részletező tájrajzot, s ha fölbukkannak, akkor sem csak önmagukat jelentik, annak a mélyebb művészi ösztönnek megnyilvánulásai, amely a valósághoz való kötődését így adja hírül. Ennél a költői témánál tűnik ki, hogy Kányádi költészete az első kötettől kezdve a tágulás köreit mutatja. Korai verseiben a Nagyküküllő tája a vers tárgya csak, érzelmi vonzódásának dokumentuma, ha a versben föltűnik — most az a piederstál, ahonnan az egész emberiséghez és érette lehet és kell szólni — Kányádi tud is szólni. Ezt a fölnagyított, érzelmi és gondolati összefüggésbe állított művészi hivatástudatot igazolja Kányádi költészete tárgyi kiterjedése is, melyet egyik kiváló kritikusa az „urbánus” motívumok föltűnésében jelölt meg. Van ebben a gazdagodásban, gyarapodásban, a direkt művészi eredményeken túl egy kor szerinti jellemző (kelet-európai, közép-európai): a természetközeli ember-típust (paraszti-falusi) a város átalakítja, és ez sem a város szociális arculatán, sem az ember lelki világában nem múlik el jól érzékelhető nyom nélkül. Kányádi utóbbi két verseskötvetének legföltűnőbb jegye, hogy ezt a változást egy értőn figyelő, „álmódú és tűnődő” ember szemén keresztül láthatjuk.

A legtöbb vers magja most is régi, falusi élmeény: egy torz kisbárány világra jöttének gyermekkori emléke valamely eredeti költői ötlettel kapcsolódik Picasso szörnyeihez — a felnött ember műveltségélmeénye az elmúlt gyermeki világ valóságélmeényét most értelmezi.